

Skev kommunism – något för barnen

På kort sikt leder storstrejken till att LO förlorar nästan hälften av sina medlemmar och till att syndikalistiska SAC bildas av missnöjda arbetare. Cirka 20 000 arbetare avskedas och svartlistas. Många tvingas emigrera. De bittra erfarenheterna från 1909 ligger sedan i potten 1917-1918 när de gamla europeiska imperierna faller samman i världskrigets slutskede och spontana hungeruppror slår ut i de svenska industridistrikten. LO, som inte återhämtat sig förrän samma år, låter strejkvapnet vila. Den svenska revolutionen ställs in.

På längre sikt banar storstrejken väg för samförståndsanda och den svenska modellen, och är bland annat en viktig klangbotten för Saltsjöbadsavtalet 1938 där SAF och LO sätter sig ner i förhandlingar och erkänner varandra som jämbördiga parter. Decennierna efter folkhemmets genombrott minns man storstrejken inom arbetarrörelsen som något primitivt och förhistoriskt. Liksom Ådalen hör den inte riktigt hemma i det moderna rationella samhället.

"Om storstrejken kan man förstås dra olika slutsatser. Saknar man intresse för det förflutna går det däremot inte att dra några slutsatser alls."

Återuppriktelsen kommer på 1970-talet: Nu blir 1909 det första avstampet på vägen mot medbestämmande och anställningsskydd. Samtidigt skrivs nederlaget om som en seger för solidaritet och sammanhållning. Under 1990-talskrisen ställs frågan om det kanske rent av är tid för en storstrejk igen. Och i dag, när så mycket går igen? Ingenting. En sargad fackföreningsrörelse som har tappat hundratusentals medlemmar och just tvingats gå med på lönesänkningar upp till 20 procent verkar inte längre ha bruk för sitt historiska minne.

LO-förbunden sitter i dag på synnerligen välfyllda konfliktfonder, ytterst som en lärdom av 1909. Men till vad ska de användas, och när? Om storstrejken kan man förstås dra olika slutsatser. Saknar man intresse för det förflutna går det däremot inte att dra några slutsatser alls.

Lars Ilshammar

■ **För att uppmärksamma** hundraårsminnet av storstrejken har Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek (ARAB) tagit fram en webbguide där man kan följa händelseutvecklingen kronologiskt och bekanta sig med det rika material om storstrejken som finns i institutionens samlingar: <http://www.arbark.se/2009/07/storstrejken-1909/>

Går det verkligen att producera en bok som fungerar lika bra för barn som för vuxna om något så fruktansvärt som Ceausescus diktatur i Rumänien? Den svensk-rumänske konstnären Stefan Constantinescu lyckas med just det. *Den Gyllene Eran för Barn* är lika delar rolig pop-up-bok och allvarsam historiebok. Constantinescu borrar sig rakt ner i

Ceausescus perverterade kommunism, utan att hemfalla åt vare sig svartmålning eller idealisering. Hans humor är en upplöst sockerbit som "makes the medicin go down".

SAKPROSA

» Den gyllene eran för barn

Stefan Constantinescu
Övers: Andreea Cărnău
Illustrationer: Mihai Coliban
Labyrint Press, Botkyrka
konsthalls artist's book
förlag, Rumänska kulturinstitutets förlag och Pionier Press

Men går det också att recensera en sådan bok om man själv varit barn i Ceausescus Rumänien? Jag har nämligen själv sjungit hymner till Ceausescus ära varje skolmorgon bara för att sen komma till Sverige och inse att vi levt i en livslögn. Vi visste inte att Ceausescus kommunism var så långt bort man kan komma från Marx idé om statens upplösning och omfördelningen av produktionsresultaten.

Det är denna kollektiva (o)skuld som Constantinescus bok tar itu med en gång för alla. En (o)skuld som också är västvärldens. För hur ska man annars betrakta det faktum att Drottning Elisabeth adlade Ceausescu och att Frankrike tilldelade

honom Legion d'honneur-dekorationen? I Sverige erhöill han den svenska Serafimerorden vid ett stadsbesök så sent som 1980. Det var först när rumänerna plockade ner honom 1989 som omvärlden vågade reagera.

Att bläddra i Constantinescus bok blir en enda stor och kuslig nostalgitripp. Jag känner igen mig i allt. I köerna, i bristen på elektricitet och varmt vatten. Rädslan för att bli angiven av sina grannar, den monstruösa poststalinistiska arkitekturen och de bokstavligen bortrullade kyrkorna. De rö-

da pionjärskravatterna, utmärkelserna och all utslutning av oliktankande.

Men jag känner också igen mig i uppfinningsrikedomen, de hemliga koder och solidariteten. Men framför allt i Ceausescuskämten, som förenade oss alla i denna kollektiva "vi är ändå förlorade-anda" samtidigt som de i sig själva utgjorde en politisk motståndshandling. Mitt favoritskämt löd: Två män har stått i en kö i flera timmar. Den ene säger: "Jag står inte ut längre! Jag tänker gå och skjuta honom!". Några timmar går och den arga mannen återvänder till kön. Hans vän frågar honom: "Nå, hur gick det?" på vilket han svarar: "Inget vidare, kön där borta var ännu längre".

Den svarta humorn sägs vara ett rumänskt folkdrag, precis som nihilismen (Cioran), absurdismen (Ionesco) och dadaismen (Tzara).

Men patriotiska läsningar av konst och litteratur är alltid ofruktsamma. Den starka konsten överskrider alltid kulturella bestämmelser. Så också i Constantinescus fall.

Sinziana Ravini

Nicolae Ceausescu (1918-1989) härskade i Rumänien från 1965 och avrättades juldagen 1989.

Arkivfoto

